

UCHWAŁA Nr 58/2024
Komitetu Nauk Pedagogicznych Polskiej Akademii Nauk
z dnia 9 czerwca 2024 r.

w sprawie poparcia przez Komitet Nauk Pedagogicznych: Stanowiska w sprawie projektu Rozporządzenia Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w sprawie standardów opieki sprawowanej nad dziećmi w wieku do lat 3 (projekt z dnia 20 maja 2024 roku)

Na podstawie Ramowego Regulaminu Komitetu Naukowego przekazanego w dniu 4 kwietnia 2024 roku przez władze PAN, uchwała się, co następuje:

§ 1

Komitetu Nauk Pedagogicznych Polskiej Akademii Nauk powołany na kadencje 2023 – 2027, uchwalił poparcie przez Komitet Nauk Pedagogicznych: Stanowiska w sprawie projektu Rozporządzenia Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w sprawie standardów opieki sprawowanej nad dziećmi w wieku do lat 3 (projekt z dnia 20 maja 2024 roku).

§ 2

Tekst Stanowiska w sprawie projektu Rozporządzenia Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w sprawie standardów opieki sprawowanej nad dziećmi w wieku do lat 3 (projekt z dnia 20 maja 2024 roku) stanowi załącznik nr 1 do niniejszej uchwały.

§ 3

Uchwała wchodzi w życie w dniu jej podjęcia.

§ 4

Uchwała wyraża poglądy Komitetu Naukowego Polskiej Akademii Nauk i nie powinna być utożsamiana ze stanowiskiem Polskiej Akademii Nauk

Przewodnicząca

Komitetu Nauk Pedagogicznych Polskiej Akademii Nauk

Prof. dr hab. Agnieszka Cybal-Michalska

Załącznik nr 1

Komitet Nauk Pedagogicznych
POLSKIEJ AKADEMII NAUK
Wydział I Nauk Humanistycznych i Społecznych

Warszawa, dnia 06.06.2024 r

**Szanowna Pani
Agnieszka Dziemianowicz-Bąk
Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej**

Szanowna Pani Minister,

Komitet Nauk Pedagogicznych PAN i jego Sekcja Edukacji Elementarnej: zespół nauczycieli akademickich, ekspertów w zakresie opieki, wychowania i wczesnej edukacji przyjmują z uznaniem doskonalenie przepisów prawa regulujących standardy opieki sprawowanej nad dziećmi w wieku do lat 3. W trosce o dobro dzieci przedstawiamy propozycje niezbędnych zmian w projektowanym **Rozporządzenia Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w sprawie standardów opieki sprawowanej nad dziećmi w wieku do lat 3** (projekt z dnia 20 maja 2024 roku)

1. Uznajemy za niezbędne wprowadzenie standardu dotyczącego monitoringu w zakresie **wdrożenia procedury obserwacji i monitorowania rozwoju dziecka**, opracowywanej indywidualnie dla każdego dziecka przez osobę sprawującą opiekę oraz rodziców. Te treści powinny znaleźć się w „niezbędnych standardach” w zakresie pracy z dziećmi.
2. Pominięcie standardu dotyczącego ewaluacji w zakresie monitorowania rozwoju dzieci, skutkuje trudnościami w przekazywaniu rzetelnych informacji rodzicom, a także w przygotowaniu informacji o dziecku do poradni psychologiczno-pedagogicznej.
3. Wymóg zamieszczenia wskazówek metodycznych w Planie opiekuńczo-wychowawczo-edukacyjnym w sytuacji braku kadry wykształconej w zakresie metodyki pracy z małym dzieckiem wydaje się dużym utrudnieniem.
4. Nie ma możliwości proponowania dzieciom jednocześnie słuchania muzyki i drzemki na leżakach, gdy grupa zajmuje jedną salę. Taki zapis znajduje się w Załączniku nr 1,

w którym określone są „Standardy niezbędne”, w standardzie: Respektowanie praw dzieci w codziennej pracy instytucji opieki zapisano: Instytucja opieki stwarza dzieciom warunki do odpoczynku w pomieszczeniu w co najmniej dwóch różnych formach (*w szczególności: odpoczynek na leżaczkach, cicha aktywność na dywanie, słuchanie muzyki na materacach*).

5. W Załączniku nr 1, w którym określone są „standardy niezbędne”, w standardzie: Kształtowanie otoczenia, umożliwiającego rozwój sprawności fizycznej dzieci oraz angażowania zmysłów w punkcie 1 zabawy angażujące zmysły, **brakuje: zmysłu smaku, równowagi i czucia głębokiego, a także brakuje zaleceń dotyczących kształtowania schematu swojego ciała.**
6. W Załączniku nr 2, w którym określone są standardy podnoszenia jakości pracy z dziećmi napisano: „W instytucji opieki zapewnione są aktywności umożliwiające kontakt dzieci z językiem obcym”. **W sytuacji, gdy nie wymagamy od opiekunów znajomości języka obcego na dobrym poziomie bezcelowe jest zamieszczanie takiego standardu, nawet w formule podnoszenia jakości pracy.** Warto też dodać dla wyjaśnienia, że głównym zadaniem rozwojowym dzieci w tym okresie jest opanowanie umiejętności komunikacji i mówienia w języku naturalnym- w języku otoczenia społecznego. Naturalną sytuacją dla dziecka jest/ może być funkcjonowanie w dwóch systemach językowych np. w domu lub w domu i szerszym środowisku społecznym, natomiast „uczenie języka obcego” w tym wieku jest w sprzeczności z potrzebami dziecka i prawidłowościami jego rozwoju
7. **Pozbawione merytorycznych podstaw jest też założenie, że „instytucja opieki podejmuje dodatkowe działania wspierające rozwój umiejętności komunikacyjnych dzieci,** które przyczyniają się do ich wszechstronnego rozwoju językowego, społecznego i emocjonalnego”. Dziecko w tym okresie rozwoju potrzebuje zanurzenia w języku, naturalnej kąpieli słownej, umiejętnego wykorzystania przez opiekunów naturalnych, codziennych sytuacji do komunikowania się z dzieckiem. Dużo ważniejsza od „dodatkowych działań” jest umiejętność reagowania i odpowiadania na inicjatywę dziecka, podtrzymywania interakcji i naturalnego włączania dziecka w sytuacje komunikacyjne.
8. Również **wymóg „podejmowania dodatkowych działań** wspierający rozwój fizyczny i sensoryczny dzieci, które przyczyniają się do ich wszechstronnego rozwoju fizycznego, motorycznego i zmysłowego oraz **dodatkowych działań** wspierających twórczą ekspresję dzieci oraz ich kontakt z różnorodnymi wytworami kultury, które przyczyniają się do wszechstronnego rozwoju artystycznego, kulturalnego i emocjonalnego” dzieci **jest bezpodstawny. W zupełności wystarczający jest zapis zapewniania działań wspierających** rozwój fizyczny i sensoryczny dzieci, które przyczyniają się do ich wszechstronnego rozwoju fizycznego, motorycznego i zmysłowego oraz działań wspierających twórczą ekspresję w formach dostosowanych do potrzeb rozwojowych i znajdujących się w sferze najbliższego rozwoju każdego dziecka.
Trudność polega na tym, że to dziecko jest podmiotem tych działań i wyznacznikiem ich celowości. Zaplanowane z góry działania mogą okazać się bezużyteczne a wręcz szkodliwe, jeżeli nie uwzględni się podmiotowych potrzeb i możliwości dzieci.
9. **Wątpliwości budzą zapisy** zawarte w dokumentach np. „Instytucja opieki ma **spisaną listę** działań personelu wspierających autonomię dziecka podczas treningu czystości (mycie rąk, toaleta, zmiana pieluchy i inne)”; „Instytucja opieki **ma spisaną listę działań** personelu wspierających samodzielność dziecka podczas posiłków”. Proponujemy „Instytucja opieki **opracowuje rodzaje działań personelu** wspierających autonomię dziecka podczas treningu czystości i odpowiednio w kolejnym zapisie.

Niezwykle ważną kompetencją opiekunów jest umiejętność systematycznej, wrażliwej obserwacji dzieci w różnych codziennych sytuacjach, wyciągania wniosków z tych obserwacji i dostosowywania działań do sfery ich aktualnego i najbliższego rozwoju. Proponowane w dokumencie założenie i spisanie w formie „listy” określonych działań będzie nieskuteczne, jeżeli założone działania nie będą wpisywały się w sferę najbliższego rozwoju poszczególnych dzieci.

Uzasadnienie: Wczesne dzieciństwo to okres szczególnej wrażliwości rozwojowej małego dziecka. Stanowi wyzwanie dla systemu zdrowia, pomocy społecznej i edukacji. Jest kluczowym obszarem działań opiekuńczo- wychowawczych w placówkach opieki nad małym dzieckiem. W analizie propozycji zapisów projektu rozporządzenia Standardów opieki sprawowanej nad dziećmi w wieku do lat 3 w odniesieniu do obecnie obowiązującego rozporządzenia z dnia 19 września 2023 (DZU,poz,2121) **duży niepokój budzi pominięcie kluczowego zapisu jakim jest monitorowanie rozwoju dziecka, badanie jego potrzeb i zasobów.**

Brak zapisu akcentującego najważniejszy element planowania pracy opiekuńczo-wychowawczo-edukacyjnej poddaje w wątpliwość jakość kolejnych podejmowanych działań określonych w standardach w par. pkt 1,2,3.

Trudno opracowywać założenia, plany i je realizować, jeśli wcześniej nie dokonano analizy potrzeb dziecka, jego predyspozycji, warunków jego rozwoju. Brak indywidualnego poznania dziecka i monitorowania jego potrzeb stanowi, że podejmowane działania będą miały charakter formalny, programowy, ale nie będą odpowiadać na zróżnicowane potrzeby dziecka i jego środowiska. Uniemożliwią kluczowe działania:

- 1) wczesne rozpoznanie indywidualnych możliwości psychofizycznych dziecka, trudności lub dysfunkcji rozwojowych,
- 2) określenie indywidualnego profilu rozwojowego dziecka,
- 3) wyszczególnienie indywidualnych mocnych obszarów rozwoju dziecka i jego potrzeb,
- 4) ustalenie, w jaki sposób potrzeby dziecka oraz jego zachowania wpływają na kolejne etapy nabywania kompetencji kluczowych,
- 5) zaplanowanie procesu wspomagania rozwoju dziecka w środowisku rodzinnym i pozarodzinnym, którego wynikiem jest społeczne włączenie dziecka oraz przeciwdziałanie jego wykluczeniu.

Wczesne dzieciństwo (od urodzenia do trzeciego roku życia) oraz początek okresu średniego (wiek przedszkolny) są okresami wrażliwymi (krytycznymi) w rozwoju dziecka, które cechuje neuroplastyczność ośrodkowego układu nerwowego oraz szczególna podatność rozwojowa na czynniki środowiskowe i społeczne w procesie uczenia się. W tym czasie zachodzi wiele dynamicznych zmian w sferze rozwoju fizycznego, społecznego, emocjonalnego, moralnego, poznawczego i komunikacyjnego. Kształtują się umiejętności kluczowe dla obszarów poznania i stosowania wiedzy, porozumiewania się i współdziałania z innymi, troski o siebie i innych, niezależności, autonomii. Wszystkie te fundamentalne zmiany pomagają dziecku lepiej rozumieć świat, samego siebie i innych ludzi oraz stwarzają możliwość zaspokajania własnych potrzeb i pragnień w akceptowany społecznie sposób. Jest to również czas intensywnej eksplo-

racji otoczenia przez dziecko, doświadczania i poszukiwania rozwiązań problemów, weryfikacji potrzeb z wymaganiami i regułami środowiska oraz odnajdywania sposobów na poradzenie sobie z nimi w środowisku społecznym. To okres, którego jakość determinuje włączenie społeczne dziecka lub stanowi zagrożenie wykluczeniem społecznym. Pierwsze lata życia dziecka stanowią szczególne wyzwanie dla rodziców/opiekunów dziecka, którzy poznają dziecko, towarzyszą mu w jego rozwoju, uczą się adekwatnie reagować na jego potrzeby. Aranżują przestrzeń i organizują codzienne życie tak, by dziecko nauczyło się wrażliwości na własne potrzeby, gotowości do stawiania sobie celów i odwagi w ich realizacji, przy jednoczesnym zrozumieniu i poszanowaniu punktów widzenia, potrzeb i pragnień innych ludzi. Ważność zmian rozwojowych u dziecka jest uzasadnieniem podejmowanych działań na rzecz dziecka i jego rodziny oraz środowiska, w którym aktualnie żyje i w którym w przyszłości będzie funkcjonować.

Wczesne poznanie indywidualnych możliwości rozwojowych dziecka oraz określenie ewentualnych barier i trudności w jego w rozwoju jest kluczowym aspektem dla prawidłowego funkcjonowania dziecka w domu rodzinnym i poza nim, w tym docelowo w placówkach opieki nad małym dzieckiem, edukacyjnym i społecznym. Realizacja tego założenia powinna być oparta na upowszechnianiu wiedzy o przebiegu i wspieraniu prawidłowego rozwoju dziecka, wczesnej identyfikacji barier w rozwoju, która może się dokonywać m.in. poprzez szeroko rozumiane monitorowanie rozwoju dziecka. Opóźnienia lub nieprawidłowości rozwojowe stanowią istotne ryzyko wystąpienia w późniejszym wieku trudności w uczeniu się, a podjęcie wczesnych oddziaływań pomocowych może im zapobiec lub przyczynić się do ich zmniejszenia.

Monitorowanie rozwoju dziecka podczas bieżącej, ciągłej obserwacji funkcjonalnej w ramach codziennych, rutynowych czynności opiekuńczo-wychowawczych jest kluczowym, wstępnym etapem dla planowania działań wspierających rozwój dziecka oraz opracowywania planów opiekuńczo-wychowawczo-edukacyjnych. Działanie jest istotne dla realizacji zadań ukierunkowanych na rozwój umiejętności kluczowych, takich jak: reagowanie na różnorodne bodźce i sygnały płynące z otoczenia (w szczególności na bodźce społeczne), koncentrowanie uwagi na osobach i działaniach, motywacja do podejmowania działania, w tym inicjowania interakcji z innymi osobami, naśladowanie, współdzielenie uwagi, zabawa funkcjonalna, rozwijanie umiejętności samokontroli¹, które warunkują uczenie się i stosowanie wiedzy, po-

1 za: Koegel, L. K., Ashbaugh, K., & Koegel, R. L. (2016). Pivotal Response Treatment. In R. Lang, T.B. Hancock, & N.N. Singh (Eds.), *Early intervention for young children with autism spectrum disorder* (pp. 85–112). Springer International Publishing AG. https://doi.org/10.1007/978-3-319-30925-5_4

rozumiewanie się, samodzielność i niezależność, włączenie społeczne dziecka. **Monitorowanie rozwoju to podstawa POZNANIA DZIECKA.** Etap monitorowania to zebranie informacji od wielu osób na temat funkcjonowania dziecka w sytuacjach znanych i nieznanymi, w swobodnej zabawie i zajęciach zorganizowanych, w zabawie samodzielnej i grupowej. Efektem jest ukierunkowanie działań na rozwój uzdolnień dziecka, dostosowanie opieki i wychowania do jego potrzeb, predyspozycji oraz trudności, które mogą rzutować na efekty uczenia się oraz na szczególne osiągnięcia dziecka, a tym samym warunkują jakość życia dziecka i środowiska.

Monitorowanie rozwoju jako szeroko rozumiana profilaktyka jest standardem wyznaczonym na świecie, uwzględniająca wytyczne Amerykańskiej Akademii Pediatrycznej (AAP, 2006), odnoszące się do strategii postępowania i opieki nad dziećmi do trzeciego roku życia, które dotyczą ich rozwoju motorycznego oraz psychicznego². Zgodnie z tymi wytycznymi obserwacja i ocena rozwoju dziecka powinna odbywać się w wieku 9, 18 i 30 miesięcy i powinna być przeprowadzona z wykorzystaniem dostępnych narzędzi. Jest to kluczowy okres w rozwoju dla zaobserwowania sygnałów ostrzegawczych wczesnych problemów rozwoju komunikacji i procesów poznawczych, symptomów sugerujących zaburzenia neurorozwojowe, takich jak zaburzenia wspólnego pola uwagi, problemów z rozumieniem mowy, reagowaniem na komunikaty ustne i gesty, naśladowaniem (Maestro i in., 2005; Zwaigenbaum i in. 2005), opóźnienie związane z mową i komunikacją oraz ujawniają się już symptomy zaburzeń ze spektrum autyzmu lub innych pokrewnych zaburzeń neurorozwojowych w tym zaburzeń zachowania i komunikacji. **Jest to szczególnie ważne w okresie zwiększonej liczebności dzieci z zaburzeniami emocjonalno-społecznymi, zaburzeniami rozwojowymi wynikającymi z niedojrzałości neurorozwojowej, ale również z czynników środowiskowych (jakości opieki, wychowania, relacji dziecko -rodzice).** Potwierdzają to dane statystyczne MEN dotyczące liczby świadczeń realizowanych we wczesnym wspomaganie rozwoju dziecka (WWR) , w ramach działań programu Za Życiem wiodących ośrodków koordynacyjno- rehabilitacyjno-opiekuńczych (WOKRO), oraz danych NFZ dziennych ośrodków rehabilitacji dzieci z zaburzeniami rozwojowymi.

Monitorowanie rozwoju małych dzieci w wieku 0-3 lat, w tym dzieci z grupy ryzyka, jest po to, aby:

- w konsekwencji zapewnić każdemu dziecku optymalne warunki dla osiągnięcia kompetencji rozwojowych na kolejnych etapach uczenia się,
- w sytuacji zaobserwowania niepojętych sygnałów zaburzeń rozwojowych, zweryfikować je w odniesieniu do ogólnego poziomu funkcjonowania dziecka, a w przypadku ich

² Identifying Infants and Young Children With Developmental Disorders in the Medical Home: An Algorithm for Developmental Surveillance and Screening Council on Children With Disabilities, Section on Developmental Behavioral Bright Futures Steering Committee and Medical Home Initiatives for Children With Special Needs Project Advisory Committee Pediatrics 2006; 118: 405–420.

potwierdzenia pokierowania dziecka do placówek specjalistycznych celem przeprowadzenia pogłębionej, wielospecjalistycznej oceny dziecka i podjęcia działań w zakresie wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka,

- wiedzieć jak planować zajęcia opiekuńczo-wychowawcze, aranżować przestrzeń, podejmować adekwatne do potrzeb dziecka czynności
- jasno, konkretnie określić kluczowe obszary działań w planach opiekuńczo-wychowawczo-edukacyjnych.

Brak zapisów: monitorowanie rozwoju dziecka w standardach, to krok wstecz wobec wcześniejszych zapisów. To wyłączenie placówek opieki nad małym dzieckiem z programu systematycznego monitorowania rozwoju dzieci w nowym międzysektorowym modelu wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka oraz z zapisami ustawy Za Życiem w obszarze wczesnego wspomaganie rozwoju.

Wobec powyższych wnioskuje się o uzupełnienie zapisów w nowym rozporządzeniu o monitorowanie rozwoju małego dziecka, analizę jego potrzeb i zasobów.

Konieczne jest zwrócenie uwagi na zróżnicowanie potrzeb i możliwości poszczególnych dzieci. Właściwe rozpoznanie ich potrzeb i potencjału (na etapie diagnozowania i monitorowania) jest podstawą indywidualizacji w pracy z każdym dzieckiem. Założenia standardu nie uwzględniają kwestii zróżnicowanych potrzeb i możliwości dzieci.

Przewodnicząca

Sekcji Edukacji Elementarnej

Przewodnicząca

KOMITETU NAUK PEDAGOGICZNYCH PAN

/-/ Prof. dr hab. Józefa Bałachowicz

prof. dr hab. Agnieszka Cybal-Michalska